№ 102 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 6

1900

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

№ 102 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 6

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Միայն բացառիկ դէպքերում. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Օրինակելի քաղաքացիներ. Աղէտը Խաչէնի գաւառում. Նամակ Ախալքալաքից. Նամակ Դերբէնտից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՄԻԱՅՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԷՊՔԵՐՈՒՄ

—

Վերջին տարիները զանազան դէպքեր առիթ տուեցին ժողովարարութիւններով և հանգանակութիւններով օգնել մեր գիւղական ազգաբնակութեանը: Մի տեղ երաշտը, միւս տեղ կարկուտը, մի այլ տեղ հեղեղը, հրդեհը և ուրիշ դրանց նման պատահարներ, իսկ վերջին անգամ և երկրաշարժը գնում էին յանկարծ ազգաբնակութիւնը այնպիսի վիճակի մէջ, որ նա առանց կողմնակի արագ օժանդակութեան անկարող էր իր առօրեայ անհրաժեշտ կարիքները ապահովել: Ժողովարարութիւնները օգնում էին՝ անմիջական նպաստ տալով կարօտեալներին և ազատելով մարդկանց անելանելի վիճակից:

Սակայն մեր ազգաբնակութեան մի մասի մէջ սկսվում են երեւան գալ տգեղ նշաններ: Մարդիկ վստահանում են դիմել ուրիշի օգնութեան, երբ իրանք դեռ միջոց ունեն մի կերպ կառավարվելու և երբ թեթեւ զոհերով և զրկանքներով կարող են դարման անել իրանց կարիքներին, առանց ձեռք մեկնելու ուրիշներին եւ մուրալու:

Որքան ուրախալի է, որ կարօտեալի հարեւանը եղբայրաբար օգնութեան է հասնում իր դրացուն, որքան քաջալերող է փոխադարձ օժանդակութեան այդ պատրաստակամութիւնը մի հասարակութեան համար, այնքան էլ ծանր է և տխուր այն զգացմունքը, թէ ազգաբնակութեան մէջ կարող են երեւալ խմբեր, որոնք շատ շուտ դիմում են ուրիշների օգնութեան և սովորում են սպասել նպաստներին դրսից: Ազգաբնակութիւնը երբէք չը պէտք է աչք տնկի ուրիշի գրպանի, ուրիշի քսակի վրա, այլ միշտ յուսայ իր ձեռքերի, իր ուսերի վրա, դիմելով օտարի օժանդակութեան միայն բացառիկ, միայն հազուադէպ հանգամանքներում, երբ տեղական և սովորական միջոցները այլ եւս անզօր են օգնելու նրան: Ամեն մի պատուազգաց, ամեն մի բարեխիղճ ընտանիք պէտք է նախ փորձէ իր սեփական ոյժերով իրան կարիքները հոգալու, համարելով ուրիշին դիմելը մի ծանր և չափազանց քայլ, որ ներելի է անելանելի վիճակի մէջ միայն անել:

Այն օրից, երբ գիւղացին կը սկսի ուրիշի վրա յոյս դնել, ուրիշի կոպէկներին նայել, բուն կը դնի անտարբեր և սառն վերաբերմունք դէպի իր պարտաւորութիւնները և հող կը պատրաստվի ծուլութեան և ապագայ մուրացկանութեան համար: Այդ սխալ և սայթաքելի ճանապարհից պէտք է զգուշանալ: Եւ թող մեր ազգաբնակութեան այն մասը, որ վերջին տարիները սկսում է դիմել ուրիշների օգնութեան, լուրջ ուշադրութիւն դարձնի իր այդ քայլի վրա:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ

(Նամակ Նոր-Բայազէտից)

—

Քսաներորդ դարի չեմքում ուրիշ երկրների մինչեւ անգամ առանձին-առանձին գիւղերը դեղատներ ունեն եւ ամբողջ բժշկութեան նշանակութիւնը այնպէս է ըմբռնել, որ դեղատների գոյութիւնը այդ տեղերում ապահովված է համարվում. իսկ Նոր-Բայազէտը, թէեւ 8000 բնակչից աւելի ժողովուրդ ունի, բացի շրջակայ գիւղերից, բայց մի դեղատուն չէ կարողանում պահել, եւ նրա միակ դեղատունը մի քանի օր առաջ փակվեց, որովհետեւ եկամուտ շատ քիչ էր ստանում:

Ինչպէս երեւում է այդ դեղատան գրքերից, 1895 թւին նա ունեցել է միայն 240 րուբլի եկամուտ, իսկ վերջին տարիները քիչ աւելի. եկամուտի քչութեան պատճառով էլ ոչ մի դեղագործ չէ համաձայնվում այս քաղաքում մնալ: Վերջին ժամանակները քաղաքային ինքնավարութիւնը տարեկան 300 րուբլի առանձին թոշակ էր ուզում նշանակել դեղագործին, բայց վերջ ի վերջոյ այդ բանը գլուխ չեկաւ եւ դեղատունը փակվեց: Ինչ կարող է անել 300 րուբլի թոշակը, կամ մէկ բժշկի դեղատոմսերից միայն ստացած արդիւնքը, քանի որ դեղատան արդիւնքի գլխաւոր աղբիւրներից մէկը, այսինքն ձեռածախսը (ручная продажа) մի քանի չահամոլ խանութպաններ խլել են դեղագործից եւ իրանց խանութներում աջ ու ձախ ինչ դեղորայք ասես ծախում են: Զը նայելով յաճախ կատարած խուզարկութիւններին եւ ահագին տուգանքներին, նրանք չարունակում են իրանց ապօրէն առուտուրը եւ ատելութիւն են սերմանում ժողովրդի մէջ դէպի դեղագործը, ասելով թէ՝ դեղատանը շատ վատ եւ թանգ դեղորայք են ծախում: Կասկած չը կայ, որ ռամիկ ամբոխը հեշտ է խաբվում, ընկնում է ճարպիկ խանութպանների ճանկը, մէկին տասը գին է վճարում եւ ով գիտէ թէ՝ ինչ տեսակ դեղորայք է գնում, բայց, ի հարկէ, չէ առողջանում, փողն էլ է գնում կորչում, բժշկվելու համար յարմար առիթն էլ է անցնում եւ այդ պատճառով շատերի ամենահեշտ բժշկելի հիւանդութիւն ամիսներով է տեւում:

Օրինակ, մէկը ջերմում է եւ գալիս է խանութպանների մօտ, որոնցից, պէտք է ասած, մի քանիսներին բժիշկ են անուանում: Այդ անգութ բժիշկները նրան կամ «մի աբասու» սուլեմա են տալիս, առանց չափի խմացնում ու ատամները թափում եւ ոսկրները փտեցնում, կամ «մի աբասու քեազաբ» են խմացնում (дымящая азотная кислота), անվերջ աղիքային լուծ են պատճառում ու սպանում եւ կամ մի դանակի բթով վերցրած ցինխօնին են տալիս, ասելով թէ՝ «լաւ քինաքինա» է եւ աբասին ձեռքից են առնում եւ այլն: Մի քիչ ցինխօնին խմելով, ի հարկէ, հիւանդը չէ առողջանում. նա մի քանի անգամ էլ է վերցնում, բայց մի եւ նոյնն է, չէ առողջանում. այդպիսով նրա աբասիքն էլ են գնում, ամառն էլ է անցնում եւ նրա դեղնած ու թըռչուններից արդէն ոտնակոխ եղած արտը հընձող է կանչում, բայց հնձւորը իր արտի նման դեղնած, դեռ նոր է բժշկին դիմում եւ օգնութիւն խնդրում:

Թէ ինչքան է ժողովուրդը խանութպաններից խաբված, կեղեքված, ըռթերցող, հետեւեալից: Մէկ տարի ու կէս է, որ ես Նոր-Բայազէտում գաւառական բժիշկ եմ եւ այդքան ժամանակամիջոցում ամեն տեղ, ամեն մի հիւանդի եւ առողջի քարոզել եմ թէ՝ խանութներից գնած դեղորայքը անօգուտ են եւ թանգ. օրինակ, խինինի տեղ խանութներում ցինխօնին են տալիս 5—6 գրանը 20 կոպէկով, որ դեղատանը մէկ կոպէկից էլ պակաս արժէ. գերչակի ձէթը խանութներում մախալը մէկ կոպէկով են ծախսում եւ որովհետեւ վատ ձէթ է, հարկաւոր է լինում գնել 18 մախալ եւ վճարում են 18 կոպէկ, այն էլ շատ անգամ չէ ներգործում. իսկ դեղատնից կարելի է գնել 8 մախալ ձէթ 5 կոպէկով եւ բաւական է միայն խմել 4 մախալ, իսկ չորսը կը մնայ մի ուրիշ անգամի, եւ այլն: Երեւակայեցէք, որ այդպիսի պարզ օրինակներով ես մինչեւ հիմա չեմ կարողացել շատերին համոզել խանութներից դեղորայք գնելու վնասակարութեան մէջ եւ շատերը անբաւականութիւն էին ցոյց տալիս դէպի ինձ, երբ ես դեղատան գոյութիւնը պահպանելու համար յաճախ խուզարկութիւններ էի անում խանութներում դեղորայք բռնելու համար:

«Ձորն ասեմ, ձորն խոստովանիմ». Նոր-Բայազէտը այդ կողմից մի անտանելի քաղաք է. ժողովուրդը հարստահարված եւ խաբված է անօգուտ դեղորայք գնելով մի քանի եսամոլ խանութպաններից, որոնք դեղատունը փակվելուց յետոյ չափազանց ուրախացել են եւ խանութների դռները աւելի լայն են բաց արել ռամիկների համար, իսկ հասկացող դասակարգը առանց դեղատնի սարսափի մէջ է ընկել: Զը զարմանաք, ընթերցող, որ դեղատան առեւտուրը խլող խանութպաններից երկուսը քաղաքային ինքնավարութեան մէջ ձայնաւորներ են եւ դեղագործին առանձին թոշակ նշանակելու հարցում, ի հարկէ, ընդդէմ էին եւ բարձրաձայն էին կոչում «մեզ դեղատուն չէ հարկաւոր, հիւանդները թող թան խմեն, թան», իսկ հիմա հիւանդներին իրանց խանութն են ձգում եւ «մի մի աբասու քիազաբ» են խմեցնում:

Ահա ձեզ օրինակելի քաղաքացիներ եւ ձայնաւորներ:

Բժիշկ Զաքարեանց

ԱՂԷՏԸ ԽԱՉԷՆԻ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

(Նամակ Շուշու գաւառից)

—

Շտապում եմ գրել այն աղետալի հարուածի մասին, որ կրեց Խաչէնի ընդարձակ գաւառը մայիսի 27-ին:

Օրը կիրակի էր: Ամբողջ շաբաթվայ ծանր աշխատանքներից վաստակած, գիւղացիք հանգստանում էին արեւի փայլուն ճառագայթների տակ, գոհ եւ երջանիկ ապագայի քաղցր յոյսերով: Շրջակայքի ալիքաձեւ բարձրահասակ արտերը, առատ պտուղներով ծանրաբեռնված այգիները, ճոխ բուսականութիւնը—այդ բոլորը կենդանի վկայ էր, որ խաչէնցին անցեալ աշունքից հանգիստ չէ նստել, ծալած ձեռքերով չէ վատնել իր ժամանակը եւ գիւղացիների այդ քրտնաջան վաստակը իզուր չէ կորել: Հեռու չէ այն ժամը, երբ նա իր դառն աշխատութեան պտուղը պէտք է վայելէ:

Սակայն մի վայրկեանում գիւղացու ժպիտը արտասուքի է փոխվում, իսկ տօնական հանդիսաւոր տրամադրութիւնը՝ ագի...

Կէս օրն անցել էր. ժամը ուղիղ 2 էր: Ամպերի ահռելի որոտմունքը գալիս է գուժելու մի չը տեսնված դժբաղդութիւն: Վայրկենապէս արեւի պայծառ ճառագայթները չքանում են, օրը խաւարում, սեւ ամպերը իրար վրա կուտակվում, խտանում են: Էլի մի րոպէ եւ ձուաչափ կարկուտը կայծակի արագութեամբ աւերած է գործում: Կանաչազարդ դաշտերն ու հասկալից արտերն անապատ են դառնում, հողի հետ հաւասարվում...

Տէր Աստուած, ինչ սրտամաշ, ինչ աղեկտուր տեսարան էր ներկայացնում Ղըշլաղ գիւղը կարկուտը տեղալու ժամանակ: Մեծ, փոքր, մարդ, կին, ծեր ու մանուկ իրար խառնված, գլուխները կորցրած, մի աղեխարշ վայնասուն բարձրացրած՝ այս ու այն կողմն էին վազվըզում: Գիւղի աղքատիկ եկեղեցու զանգակները տխուր ղողանջով աղօթողներ էին հրաւիրում. այդ միակ փրկարար եւ սփոփիչ միջոցին է դիմում անօգնական գիւղացին, երբ նրան վըտանգ է սպառնում: Սակայն կարկուտը ժամանակ չը տուեց եկեղեցի հաւաքվելու: Միակ ելքը մնաց բացօդեայ աղօթելը: Պառաւ կանայք, ալեզարդ ծերունիներ, սարսափելի կարկուտի ուժեղ հարուածների տակ ծունկ խոնարհած՝ աղօթք էին մրմնջում, այս կամ այն սրբին օգնութեան հրաւիրում: Բայց Աստուած եւ սրբերը կարծէք այդ վայրկեանին խլացած լինէին: Կարկուտը չարունակում էր տեղալ խոշոր, չը տեսնված մեծ հատիկներով:

Գիւղացու ամբողջ տարվայ արիւն-քրտինքով ձեռք բերած աշխատանքը, նրա սովալլուկ ու մերկ երեխաների վերջին պարէնը մի քանի րոպէում մոխիր դարձաւ: Դաշտերն ամայացան, ծառերը մերկացան, կանաչ մարգագետինները մերկ տափարակ անապատի փոխվեցան: Անգութ բնութիւնը մի քմահաճ հարուածով սրբեց, աւերեց այն, ինչ որ ձեռք էր բերվել երկար ամիսների ընթացքում հազարաւոր մարդկանց ծանր, դժոխային աշխատանքով: Վնասն անփոխարինելի է եւ հարուածը մահացու:

Խաչէնի լայնածաւալ գաւառը այսօր մի բուռը ցորենի կարօտ է: Զգալի կերպով վընասվել են հետեւեալ գիւղերը—Ղըշլաղ, Ռէվ, Խնձորիստան, Սէյիդի Շէն, Սարդարաշէն, Նորագիւղ, Խանաբատ, Ուլուբաբ, Հիլիս, Խրամորթ, Արաւուս, Դաշ-Բուլաղ, Խանձք, Մէյտի-Շէն, Ղըլիճ-Բաղ եւ այլն եւ այլն...

Այդ բազմամարդ գիւղերը այսօր ամայացած՝ երկիւղով են նայում ապագային: Սովամահ չը դառնալու համար, հէնց այժմեանից խումբ-խումբ դիմում են Բագու մշակութիւն անելու: Բացի նիւթական վնասից, եղել են եւ մարդկային զոհեր: Խրամորթ գիւղում հեղեղի ուժեղ հոսանքը քշել-տարել է մի չափահաս նըշանած աղջկայ, երկու պատանի տաւարածներ: Ռէվ գիւղից հեղեղին զոհ են գնացել երկու զոյգ եզը եւ մէկ գոմէշ:

Անտարակոյս վնասն աւելի մեծ է, քան թէ մեզ հասած տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս: Այժմ ինքն ըստ ինքեան առաջ է գալիս մի հարց—ինչով պէտք է ապրեն վերոյիշեալ վնասված գիւղերը մինչեւ եկող տարվայ հունձը: Անտարակոյս, մարդու խղճի ձայնը կասէր, որ այն ունեւոր ղարաբաղցիները, որոնք Բագուի ոսկի հանքերում առատ արդիւնք են ստանում, կարող էին եւ բարոյապէս էլ պարտաւոր են ժամանակաւորապէս օգնութեան գալ իրանց հայրենակիցներին—թէկուզ միմիայն ցամաք հաց մատակարարելով... Սակայն ճանաչելով ժամանակակից բագուեցու ապառաժ սիրտը, դըժուարանում ենք որ եւ է բան յուսալ Բագուից... Աստուած տար սխալված լինէինք:

Մենք նկարագրեցինք տխուր եղելութիւնը, որին ականատես լինելու դժբաղդութիւնն ունեցանք: Եզրակացութիւնը թողնում ենք ընթերցողին...

Սար. Օհանջանեանց

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Մայիսի 25-ին

Երկրաշարժից վնասվածներին օգնող կոմիտետը սերմացու բաժանեց Բարալէթի գաւառամասի առաջին եւ երկրորդ կարգի վնասված գիւղերից մօտաւորապէս 22 գիւղերի: Բացի այդ՝ տուեց մի քանի գիւղերին իրանց ունեցած տեղական ցորենի հետ փոխած—փորձնական ցանքսի համար հիւսիսային Կովկասի ցորենից: Այդ գիւղերն են Գորելովկա, Սպասովկա, Օրլովկա, Բօղդանովկա, Օրօջալար, Խօսպիա, Ղուլալիս, Վաչիան, Ջանտուրա, Կուլիկամ, Մաջատիա: Նոյնպէս ցորեն ստացաւ եւ տեղիս գիւղատնտեսական ու սեմինարանի փորձնական ագարակը:

Ցրւված գիւղերի բոլոր ցանվածներն առանձին-առանձին նշանակված են յատուկ մատեանում: Իւրաքանչիւրին պատուիրած է դիտելու եւ տեղեկութիւններ տալու ժամանակ առ ժամանակ: Դիտողութիւններից կարող եմ հաղորդել հետեւեալը: Ապրիլի 29-ին Ջանտուրա գիւղում ցանված է մէկ արտի մէջ կէս մասը տեղական ցորեն եւ կէս մասը հիւսիսային Կովկասի ցորեն: Մայիսի 3-ին արտի տէրը նկատում է, որ հիւսիսային Կովկասի ցորենը պատրված է ծիլ տալու, իսկ տեղականը ոչ: Մայիսի 6-ին նա նկատում է, որ առաջինը արդէն ծլած է, իսկ տեղականը դեռ նոր է սկսել ու նշմարելի կերպով պատռվել է ծիլ տալու: Մայիսի 10-ին առաջինի ծիլերը բաւական զարգացել էին, իսկ տեղականը նոր-նոր սկսել էր տեղ-տեղ ծլածներ ցոյց տալ: Նոյն դիտողութիւնը արել են Խօսպիա եւ Կուլիկամ գիւղերի հողագործները:

Դժբաղդաբար պէտք է յայտնեմ, որ այժմեանից սկսել է արդէն երեւալ մեծ քանակութեամբ անցեալ տարվայ հացաբոյսին վնասող

բզէզը։ Զանտուրա գիւղի հասարակութեան ներկայացուցիչները բերել էին բզէզներից տեղիս գաւառապետի մօտ եւ խնդրում էին մի միջոց այդ առաջիկայ չարիքի առաջն առնելու։ Գաւառապետը խոստացաւ յայտնելու այդ մասին պ. Նահանգապետին եւ իմանալ մասնագէտների կարծիքները։

Եղանակները աննպաստ են։ Օրերը միշտ անձրեւային են եւ ցուրտ։ Այդ հանգամանքը շատ մեծ արգելք է լինում բոյսի զարգանալուն, որովհետեւ տաքութիւն չը կայ, որ բոյսը աճէ։

Ց.

ՆԱՄԱԿ ԴԵՐԲԵՆՏԻՑ

—

Մայիսի 7-ին

Բագուի դերասանական խումբը, վերադառնալով Հիւսիսային Կովկասից, ամսիս 29-ին այստեղ ներկայացրեց «Բաղդասար աղբար» պիէսան եւ «Փեստարանի մօտ» վօդըվիլը։ Այդ առիթով աւելորդ չենք համարում մի քանի խօսք ասել։

Նախ, մեր հայ բեմը սիրողների կողմից մեր շնորհակալութիւնն ենք յայտնում դերասանական խմբին, որ գէթ տարին մի անգամ շրջելով գաւառները, հնարաւորութիւն է տալիս գաւառացի ամենայետին ընտանիքներին էլ գաղափար կազմել մայրենի լեզուով տրվող ներկայացումների մասին։ Եւ որքան լաւ կը լինէր, եթէ Բագուի կամ Թիֆլիսի մեր դերասանական խմբերը իւրաքանչիւր տարի գոնէ մի երկու անգամ այցելէին եւ մասւոր բաւականութիւն տային գաւառացիներին։

Սակայն, չենք կարող չը յայտնել մեր զզուանքը այս անգամ ներկայացման միջոցին տիրող այն անկարգութեան դէմ, որ պատճառում էին վաճառական դասի կանայք։ Դրանց համար Թատրոնն այն արժէքն ունի, ինչ որ պտրահանդէսը, Ներկայացման գալիս են ոչ թէ որոշված ժամին, այլ շատ ուշ, մինչեւ անգամ վերջին գործողութեան ժամանակ, իրանց հետ բերելով եւ փոքր երեխաներին։ Իբր թէ դուք, մայրեր, չափահասներդ, շատ էիք ընդունակ հասկանալու բեմական գրուածքները, հիմա մնաց որ ձեր երեխաները հասկանան։ Բաւական չէ այն, որ որոշված ժամին չեն գալիս, աղմուկով էլ ներս են մտնում դահլիճը եւ հէնց այն միջոցին, երբ դերասանը հետաքրքիր մօմէնտն է ներկայացնում, փոխանակ լուռ նայելու, խկոյն իրանց ստամոքսն են յիշում եւ բարձր ձայնով պատւիրում են երեխաներին, որ գնան բուֆէտը իրանց համար զանազան տապականներ բերեն։ Ահա թէ ինչ են մեր կանայք։

Խումբը մի ներկայացում տալով՝ երէկ ճանապարհ ընկաւ դէպի Շուշի։

Եւա Ցովհաննիսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, յունիսի 5-ին

«Մշակի» № 101-ի «Որքան վստահելի է» առաջնորդող յօդուածի առիթով պատիւ ունեմ հետեւեալը յայտնելու։

Այն լուրը, որ հաղորդել են խմբագրութեանդ, թէ Էջմիածինը մտադիր է մասնագէտ կառավարիչներ հրաւիրել իր կալուածքների համար՝ միանգամայն ճիշդ է եւ վստահելի։ Էջմիածինը՝ սկզբունքով ընդունելուց զատ, թէ պէտք է բոլոր կալուածքները տալ մասնագէտների ձեռքը, արդէն արեց փորձնական առաջին քայլը, իմ միջոցով առաջարկվեց պ. Ս. Զաւարեանին Խոթայ եւ Գանձասարի անհաշիւն կալուածքները։ Այժմ մնում է միայն պայմանները մշակել, որի համար սկսած եմ, ում հետ հարկ է, բանակցութիւն։ Ես բաղդ ունեցայ ներկայանալ Նորին Օծութեան եւ սինօդին այդ հարցի առիթով։ Ամենքն էլ Էջմիածնում հակված են դէպի այն գաղափարը, որ արձանագրված է «Որքան վստահելի է» առաջնորդողում. միաբանութիւնը ամբողջապէս ցանկանում է հոգւով փրկարար գաղափարի շուտափոյթ իրագործումը, կալուածքների կառավարութեան սիստէմի բարեփոխումը։ Մեր երիտասարդ մասնագէտները պարտական են լուրջ եւ եռանդուն կերպով կպչել գործին, այսպէս ասած, «երկաթը տաք տաք ծեծել»։

Խորին համոզմունքս է, որ Էջմիածինը վաղուց ձեռնամուխ կը լինէր այդ գործին, եթէ միայն չը լինէր նա մի կղերական հիմնարկութիւն, որ դանդաղ է մտցնում իր մէջ նորութիւններ՝ գտնվելով տրադիցիայի զօրեղ ազդեցութեան տակ։ Մեր երիտասարդ մասնագէտները, միւս կողմից կապիտալիստները բարոյապէս պարտական են գալ օգնութեան Մայր Աթոռին, որպէս զի վերջինս կամաց կամաց կարողանայ ազատվել կառավարելու հին եւ վնասակար սովորութիւնից ու ընթանայ նոր, նպատակայամար ուղիով։

Ցանկալի էր, որ «Մշակը» եւ առհասարակ պարբերական մամուլը աւելի մանրամասն քններ այս ծանրակշիռ հարցը եւ աջակցէր Էջմիածնին, յայտնելով իր կարծիքը, թէ կառավարելու ո՞ր ձեւը կամ սիստէմն է գերադասելի։

Երդուեալ հաւատարմատար՝

Զաւադ-բէկ Բալուղեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Էջմիածին, մայիսի 30-ին

«Մշակի» 86 եւ 88 համարներում Շուշուց գրած յօդուածները առիթ են տուել սինօդի անդամ Աշոտ վարդապետին «Մշակի» 94 համարի մէջ հանդէս գալ եւ բացատրել այն յենակէտերը, «որոնց վրա հիմնված, Վեհափառ Հայրապետի շնորհած արտօնութեամբ եւ օրէնքի որոշ յօդուածների հիման վրա ինքը ստիպված է եղել իսպառ արձակել կօնսիստորիայի նախկին արատաւորված կազմը»։

Թէ որքան օրինական կը ճանաչվի Աշոտ վարդապետի կարգադրութիւնը, այդ ցոյց կը տայ ապագան, իսկ թէ որոնք են այն բողոքների տարափները եւ կոյտերը, որոնք անպայման պահանջ առաջացրին այդ տեսակ մի կարգադրութիւն անելու, ես, իբրեւ կօնսիստորիայի արձակված ատենադպիր, պարտք եմ համարում տալ իմ բացատրութիւնը, ի պատասխան Աշոտ վարդապետի նամակին։

Որքան ինձ յայտնի է, իմ դէմ Էջմիածին է մտել երկու բողոք. մէկը շուշիքենդցի Գրիգոր Ծատուրեանի կողմից, 1898 թուին, սինօդի անունով, որ իբր թէ ես նրանից երեք կուժ գինի եմ պահանջել եւ ստացել չորս շիշ, որպէս զի աշխատեմ Ամարասի թթենիների պըտուղն էժան գնով, 330 րուբլով, նրան տալ, բայց չեմ տուել եւ ծախել եմ 350 րուբլով ուրիշի վրա, եւ միւսը խնապատեցի Պետրոս Բաբայեանից, 1900 թուին, Վեհափառ Կաթողիկոսի անունով, որ իբր թէ ես նրանից զանազան ժամանակներում ստացել եմ 19 րուբլի, որպէս զի կօնսիստորիայից հրաման հանեմ նրա տունը՝ իբրեւ ապօրէն կնապահի՝ օրհնելու։ Այդ երկու բողոքներն էլ իրանց ժամանակին անհապին աղմուկ հանեցին լրագրութեան մէջ, մինչեւ անգամ գտնվեցան թերթեր, որ առաջնորդողներ գրեցին եւ յորդոր կարդացին հոգեւոր իշխանութեան «ի խաչ հան, ի խաչ հան» պատժին ինձ արժանացնելու։ Երկու բողոքներն էլ յանձնվեցան քննութեան, որոնց առաջինը արդէն քննված եւ առաջարկված է սինօդին եւ ոչ մի հիմնական փաստ չէ ներկայացնում իմ յանցաւորութեան մասին եւ գեռ գործը հայեցողութեան չէ առնված։ Իսկ երկրորդը հէնց քննութեան խանձարուրքի մէջ մարեցաւ՝ իբրեւ կեղծ եւ չինծու բողոք։—Անգրագէտ գիւղացու տեղ ստորագրող Ն. Մ. ինքնագիր մի բացատրութեամբ յայտնում է, որ ինքն այդ տեսակ թղթի չէ ստորագրել. իսկ բողոքարկու Բաբայեանց թէ գրաւոր բացատրութեամբ եւ թէ անձամբ կօնսիստորիայի ատենում մերկանում է, որ ինքը Վեհափառին ոչ մի բողոք չէ ուղարկել եւ բանից տեղեկութիւն չունի։

Բայց ինչ։ Արդէն այդ տեսակ բողոքներով՝ այս եւ այն անդամի, այս եւ այն ծառայողի դէմ, շարժել են Վեհափառ Կաթողիկոսի զայրոյթը կօնսիստորիայի կազմի վրա եւ առաջ բերել հազուադէպ մի կարգադրութիւն— արձակել ամբողջ մի հիմնարկութեան կազմը։

Այս է խնդրի ձեւական կողմը։ Բայց եթէ նայենք բուն իրականութեան, աստարին, մենք կը տեսնենք այնտեղ, գոնէ մի երկուսիս վերաբերեալ, հետեւեալ պատկերը։

Գարեգին վարդապետ Սաթունեանի օրով զեղծումներ են կատարվում։ Պետրոս քահանայ Տէր-Ցովհաննիսեան թեմական տեսուչ է եւ առաջարկվում է Վեհափառ Կաթողիկոսին պաշտօնանկ անելու նրան, իբրեւ ազէտ եւ այդ պաշտօնին անարժան եւ աւելորդ տեղից ռոճիկ ստացող մի անձի։ Պետրոս քահանան, ի վրէժ Սաթունեանի, կազմելով նրա զեղծումների մասին մի տեղեկագիր կօնսիստորիայի գործերից՝ հարկաւ իր արխիվարիուս եղբօր ձեռքով, վազում է Էջմիածին եւ բողոքում սինօդին։ Այդ տեղեկագիր—բողոքի մի կէսն էլ լինում է այն կեղծ մետրիքականի գործը, որի մէջ այսօր Սաթունեան յանցաւոր է ճանաչված։ Քահանան իր բողոքի մէջ վկայ է ցոյց տալիս եւ ինձ՝ իբրեւ կօնսիստորիայում ծառայողի։ Բողոքին լուրջ կերպարանք է տրվում։ Քահանան խաթրի համար փոշիանում է եւ յանկարծ խելօքութիւն է համարում թուղթ տալու սինօդին, թէ ինքը չէ կարող իր բողոքը հաստատել եւ հետեւաբար յետ է կենում նրանից։ Մեր հոգեւոր իերարխիայի մէջ քահանայի բողոքն ընդունվում է իբրեւ մի անփորձ քայլ, իսկ երկրորդ թուղթն իբրեւ փրկանք առաջինի—եւ քահանան ստանում է իր յանցանքի թողութիւնը։ Սակայն այդպիսի մի անմիտ պար որքան արժէք ունի իրաւագիտութեան աչքում. օրէնքը իր ուղղութիւնը չէ փոխում, նշանակում է քննութիւն եւ բողոքը հաստատվում է։ Մի կողմից հաստատվում է քահանայի բողոքը. իսկ միւս կողմից նա, այդ քահանան խրախուսվում է, պաշտօններ է ստանում, քաղաք տեղափոխվելու, եկեղեցու քահանայ եւ կօնսիստորիայի անդամ ու գանձապահ դառնալու յոյսերով թրթռում է, իսկ երրորդ կողմից սկսվում է մի անվերջ արշաւանք ինձ դէմ թէ լրագրութեան մէջ եւ թէ կեղծ բողոքներով, նսեմացնելու համար իմ պաշտօնավարութիւնը իշխանութեան աչքում եւ ցոյց տալու թէ՝ «ես զեղծումներ եմ գործում», առանց ըմբռնելու զեղծում բառի իմաստը։ Ինչու։—Որովհետեւ բողոքողը բողոքից յետ է քաշվել, իսկ մենք, նրա ցոյց տուած վկաներս, կանչվել ենք քննութեան եւ վկայութիւն ենք տուել...

Այս հանգամանքը, միացած յայտնի կուսակցական հայեացքներով տոգորված անձնաւորութիւնների հետ, ստեղծում է մի յայտնի խմբակ, որը չէ դադարում Ղարաբաղից հեռացած կառավարչին խնկարկելու եւ մխիթարելու եւ թերեւս օրէնքի պատասխանատուութիւնից ազատելու նպատակով մութ խորշերից մարդիկ որսալ եւ կեղծ բողոքներ նիւթել ինձ դէմ, զէնք տալով որոնց ձեռքը հարկաւոր է եւ սինօդի անդամ թողնելով Շուշի, որ մեզ պաշտօնից հեռացնէ։ Ի՞նչ փոյթ, թէ այդ բողոքները չեն հաստատվի, ինչ փոյթ, թէ նրանք կեղծ կը լինեն։ Աշոտ վարդապետի «գիւղացիների, այլ եւ քաղաքացիների արդարացի եւ արտամաչ բողոքները» խօ վկայում են, որ կօնսիստորիայի կազմը արատաւորված է եւ արժանի է արմատական փոփոխութեան։

Երկուսից մէկը։ Կամ Աշոտ վարդապետը բողոքներից եւ կատարվող քննութիւններից տեղեկութիւն չունէր եւ նրա առաջ դրել էին եռեւակայական բողոքների կոյտեր, կամ նա այդ կարգադրութիւնն արել է Սաթունեանի ճմլված սիրտը սփոփելու եւ ով գիտէ, դատարանի առաջ նրան արդարացնելու համար...։ Եթէ այդպէս չէ, թող ներվի ինձ մի փոքրիկ հարց տալու Աշոտ վարդապետին. իմ ո՞ր քննված եւ հաստատված մեղքերի համար ինձ յանցաւոր ճանաչեցիք եւ հեռացրիք իմ պաշտօնից, այն էլ այնպիսի րօպէներում, երբ բարձրաստիճան քաղաքացիների միջոցով անուշ քնի օրօր էիք կարդում մեր գլխին եւ «ազնիւ խօսքերով» քնացնում ինձ, որպէս զի մի րօպէ անգամ չը մտածենք մեր հրաժարականը դնելու ձեր լիազօրութեան սեղանի վրա.... Վերջապէս ինչո՞ւ իմ քսան եւ հինգ տարիվայ ծառայութեան ընթացքում 10—12 առաջնորդ եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ անբիծ եւ արժանաւոր պաշտօնեայ ճանաչեցին ինձ եւ բայցի վարձատրութիւնից եւ խրախուսանքից ոչ մի նկատողութիւն չարին, իսկ վերջին երկու տարում, այլ եւ Շուշում ձեր քսանհինգ օրվայ ներկայութեան միջոցին, գիւթական գաւազանի մի անկրեւոյթ հարուածով գայլ եւ աւազակ դարձանք ես եւ իմ պաշտօնակիցները։

Գալով այն բանին, որ Աշոտ վարդապետը, ինձ «թերուս» է անուանում, ես այդ մասին համեստութեամբ լռում եմ, հզօր գրաւական ընդունելով ինձ համար այն հաւատիքը, որ ունի դէպի իմ արժանաւորութիւնը կամ տգիտութիւնը ինձ ճանաչող հայ հասարակութեան եւ հոգեւոր իշխանութեան բանիմաց դասը։

Մ. Տէր-Սարգսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Քարվանսարա, յունիսի 3-ին

Կարօտեալ գիւղացիների օգտին Ա. Քալանթարի միջոցով ինձ ուղարկված էր յիսուն րուբլի այն հանգանակութիւնից, որ բացել է Պետերբուրգի «Сѣв. Кур.» լրագրի խմբագրութիւնը։ Նրա հետ ուղարկում եմ իմ բաժանած գումարի մանրամասն հաշիւը, որից երեւում է, որ ստացել են. 1) Քարվանսարա գիւղից 9 ընտանիք 10 ր., 2) Թալա գիւղից 5 ընտանիք 5 ր. 20 կոպէկ, 3) Վերին-Աղդան գիւղից 2 ր. 30 կ., եւ 4) ամենաթշուառ Քրդեւան գիւղից 33 ընտանիք 32 ր. 40 կոպէկ։ Այս գիւղի կիսաշէն եկեղեցու նորոգութեան համար ստացայ Եկատարինոդարից 10 ր., որը ժողովել է Ար. քահանայ Շխինեանց իր շրջանում. նախկին գումարի հետ առ 3-ն ամսի ժողովված է 270 ր., որը գործադրված է նոյն եկեղեցու հոգաբարձութեան ձեռքով պատի ծածկի վրա։ Եկեղեցին աւարտելու համար դեռ պէտք է 200—250 րուբլի։ Սրանով յայտնում եմ նուիրատուներին իմ եւ քաղցածների խորին շնորհակալութիւնները։

Մեսրոպ քահ. Էգիլեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ մայիսի 27-ին ներկայացաւ Նորին Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրին Կովկասի կառավարչապետ գեներալ-ադիւտանտ իշխան Գօլիցին։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Գօրու գաւառի Մղերրիանի գիւղում գարնան առաջին օրերից սկսել են նկատվել հողի իջուածներ։ Հողը նստել է եւ տեղ տեղ փլել։ Այդ գիւղը գտնվում է Ախալքալաքի գաւառի մօտ, ուր տեղի ունեցաւ երկրաշարժ։ Գիւղացիները կարծում են, որ հողի իջուածքները կապ ունեն երկրաշարժի հետ։

—

Կիրակի, յունիսի 4-ին, Թիֆլիսի արքունական Թատրոնում սկսեց իր ներկայացումները Պրավդինի դերասանական խումբը։ Այդ երեկոյ ներկայացրեցին Օստրովսկու «Бѣшеныя деньги» պիեսը։ Թատրոնը լիքն էր։ Պիեսը պարունակում էր իր մէջ մեր հասարակութեան համար հետաքրքրական կէտեր։ Նրա մէջ դուրս է բերված փարթամութեան եւ չըռայլութեան մէջ սնած, մեծացած մի օրիորդի տիպ, որի բոլոր տենչանքն է վարել վայելուչ սալօնական կեանք, լինել ուրախ եւ մշտապէս զուարթ, պճնվել եւ զարդարվել վերջին տարազով ու երբէք չը մտածել ապրուստի հարցերի մասին։ Օրիորդը եւ նրա մայրը միասին վատնել են իրանց ամբողջ կարողութիւնը եւ այլ եւս փող չեն գտնում իրանց ծախքերի համար։ Օրիորդը վճռում է մարդու գնալ մի գործունեայ, լուրջ երիտասարդի, որը թէեւ բոլորովին տարբեր հասկացողութիւնների տէր մարդ է, բայց ունի նիւթական կարողութիւն։ Սկսվում է ամուսինների մէջ տարաձայնութիւն, որ եւ կազմում է պիեսի բովանդակութեան մեծագոյն մասը։ Կեանքի հանգամանքները ստիպում են կնոջը ընկճվել տղամարդու կամքին եւ նրա ծրագիրներին։ Տիկնոջ դերը կատարում էր Լեշկօվսկայա, տղամարդու՝ Պաղարին։ Վերջինի տիպը ներկայացնելը պահանջում է դերասանից աշխատանք եւ ընդունակութիւն, որովհետեւ հերոսի մէջ պէտք է բնորոշ լինի նրա մի տեսակ անտաշութիւնը սալօնական կեանքում, կցորդված ուժեղ կամքի, սիրող սրտի եւ որոշ ատտիճանի քնքշութեան հետ։ Գեղեցիկ էին Պրավդին՝ պառաւած եւ անանկացած պարոնի դերում, Իլինսկի՝ դատարկապորտ եւ փող վատնող երիտասարդի դերում։ Ներկայացումը գրաւիչ էր իր բովանդակութեամբ եւ դերակատարների անսամբլով։

—

Այս տարի Թիֆլիսի Միքայէլեան քաղաքային արհեստաւորաց ուսումնարանի ուսման շրջանն աւարտեցին 25 հոգի, որոնցից 5-ը հայ, 8-ը ռուս եւ 12-ը վրացի։ Աւարտող հայերն են՝ Ա. Բայանդուրեան, Ա. Գօզալեան, Վ. Վարդանեան, Ն. Տէր-Ցարութիւնեան եւ Ց. Քալանթարեան։

—

Կ. Պոլսի «Սուրհանդակ» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան մէջ գտնված անհամաձայնութիւնը կը շարունակվի տակաւին։ Գոհունակութեամբ կը լսենք սակայն թէ՝ նախապէս հոս գտնվող վարդապետները՝ որոնք չէին ուզեր ճանչնալ նոր եկող մեծաւորը, ընդունած են միշտ զայն, բողոքող մնալով սակայն այն կարգադրութեան դէմ, որ եղած է Այտընեան արքեպիսկոպոսի տկարութեան միջոցին, անոր աթոռակալներուն կողմէ։ Խնդրոյն պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ ուրեմն հիմա մէկ կողմէ Պօլսոյ նոր մեծաւորին վրա, որ կը պնդէ շարունակել իր պաշտօնը, եւ միւս կողմէ Վիէննայի վանքին աթոռակալներուն վրայ, որոնք եւս կը պնդեն նոյն կէտին մասին, օգտուելով այն պարագայէն որ Այտընեան արքեպիսկոպոս տակաւին կատարելապէս կազդուրված չըլլալով, առ այժմ չի կրնար նայիլ վանքին ոչ մէկ գործին։ Զիջողութիւն մը, շատ պատիկ զիջողութիւն մը պէտք է որ ըլլայ, անհամաձայնութեան պատճառները վերցնելու համար մէջտեղէն, եւ վանքը պահելու համար իր փայլուն վիճակին մէջ, վարդապետներու աջակցութեամբը։ Այդ զիջողութիւնը կը սպասենք Պօլսոյ նոր մեծաւորէն եւ Վիէննայի վանքին աթոռակալներէն»։—Ի դէպ. այս «անհամաձայնութիւնների» պատճառո՞վ չէ արդեօք, որ երկու ամսից ի վեր չենք ստանում Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեան»։ Շատ ցաւալի կը լինի, եթէ այս լինի պատճառը։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ հրատարակված է կանօնադրութիւն քաղաքային տրակտիրային տուրք առնելու կարգի փոփոխութեան մասին։ Այդ կանօնադրութեամբ, եթէ տրակտիրի տէրը դումայի որոշած ժամանակամիջոցում չէ վճարում տուրքը, նրա տրակտիրը փակում է ոստիկանութիւնը, բայց տրակտիրի տէրը չէ զրկվում իրաւունքից կըրկին սկսել իր առեւտուրը, փողը վճարելուց յետոյ։ Այդ որոշումը պէտք է գործադրվի 1900 թ. յունիսի 1-ից։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ հաղորդում են. «Այստեղի արական գիմնազիայում աւարտեցին այս տարի 20 հոգի, որոնցից 9 հայ են.—Ի. Ամիրեան, Լ. Բաղդադեան, Ց. Երզնկեան, Մ. Քոչարեան, Մ. Կարապետեան, Աշ. Մեհրաբեան, Ց. Միրզաւագեան, Մ. Փարսադանեան, Գ. Խօջամիրեան։ Ամիրեանը ստացել է արծաթէ մեդալ»։

—

ՇԻՐԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Շիրակում առհասարակ առատ հունձ է սպասվում։ Շնորհիւ տեղացող անձրեւների, թէ խոտը եւ թէ հացերը սպասածից շատ եւ լաւ են»։

—

ԶԱՔԱԹԱԼԻՑ մեզ գրում են. «Ահա երկու օր է, ինչ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի բաժանմունքը այստեղ քննում է նախկին պրիստաւ կապիտան Մերկուլովի գործը, որը մեղադրվում էր կաշառք եւ արքունական փող ուտելու մէջ։ Պալատը, քննելով գործը, մեղաւոր ճանաչեց կապիտան Մերկուլովին եւ դատապարտեց 12 տարի Սիբիր աքսորի»։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Մայիսի 28-ին քաղաքային դպրոցը կատարեց իր գոյութեան քսանեւհինգամեակը, շքեղ կերպով, Խանդամիրեանի թատրոնական դահլիճում։ Գրականական առաւօտը բաւական աջող անցաւ։ Դահլիճը լի էր երկսեռ հասարակութեամբ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Աւստրիական սէյմին պատգամաւոր Դաշինսկի ներկայացրել է մի հարցապնդում այն անօրինակ անգթութեան մասին, որ գործ է դրվել բժշկական դիտողութիւնների համար։ Դաշինսկու ասելով, Կրակօվի հիւանդանոցում պրօֆէսոր Կորչինսկի հրամայեց փորձառական նպատակով պատուաստել սպանիչ-թունաւոր հեղուկ եօթը հիւանդ կանանց վրա։ Նրա օգնական դօկտոր Կենդզիօր յիշեցրեց, որ այդ կանանցից մէկը ութ ամսվայ յղի է եւ նրա վրա փորձեր անելը սարսափելի վտանգաւոր է։ Այդ նախազգուշացումը զուր անցաւ։ Տասներկու ժամից յետոյ եօթը կանանցից երեքը մեռան փորձի հետեւանքից, իսկ մնացած չորսը հազիւ ազատվեցան մահից։ Ուսանողները 600 ձայնով ընդդէմ 17-ի վճռեցին ներկայացնել ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին մի հանրագիր՝ Կորչինսկուն արձակելու մասին։

—Սըվազի հայոց արքեպիսկոպոս Պետրոսը, որ 35 տարի վարում է առաջնորդի պաշտօն, ծախել է տուել եօթը եկեղեցիների արծաթէ անօթները եւ գոյացած գումարը՝ 600 լիրա բաժանել է տեղացի սովատանջ հայերին։

—Հրատարակված է սուլթանի իրադէն, որով թոյլ է տրվում վերանորոգել Խարբերդի ամէրիկական կօլէջը, որ քանդվել է հայկական կոտորածների ժամանակ։ Ինչպէս յայտնի է, ամէրիկական կառավարութիւնն էր սաստիկ պահանջում, որ թիւրք կառավարութիւնը վճարէ ամէրիկական միսիաների կրած վնասները. բայց իրադէի մէջ ասված է թէ սուլթանը մի առանձին ողորմութիւն է անում Միացեալ-Նահանգներին, թոյլ տալով նրանց իրանց հաշւով վերանորոգել կօլէջը։

—Գերմանական մի օֆիցեր, որ եղել է Չինաստանում, յայտնել է, որ «Մեծ բռունցքի» շարժումը դժուար թէ կարելի լինի կանգնեցնել եւ նա շուտով կը դառնայ ժողովրդական ապստամբութիւն օտարերկրացիների դէմ։ Պեկինի գերմանական նախկին դեսպան Ֆօն-Բրանդտ գրում է «Neue Freie Presse» լրագրում. «Ինչ արինք մենք Չինաստանին։ Վաթսուն տարի է, ինչ զոռով նրա վզին է փաթթված առեւտուր անել օտար երկրացիների հետ. քառասուն տարի է չինացուն հարկադրում են կայսրութեան զանազան անկիւններում տեսնել միսիօնարներին, որոնք աշխատում են խլել նրանից այն, ինչ ամենից շատ սուրբ է նրա համար—հաւատը դէպի բնատնիքը, դէպի իր նախնիքները եւ աստուածները, իսկ վերջին վեց տարիները նրա վզին են փաթթում երկաթուղիներ եւ հանքերի շահագործութիւն»։ Դեսպանը ի վերջոյ ասում է, որ այդպիսի ձեռնարկութիւններ կարելի է պահպանել Չինաստանում, բայց դրա համար եւրօպացիները չը պիտի գնան այնտեղ իբրեւ նուաճողներ, այլ իբրեւ կրթողներ, ուսուցիչներ, պիտի համոզեն չինացիներին թէ այդ բոլոր նորութիւնները հարկաւոր են նրանց։ Նրանց համաձայնութիւնը չեն հարցնում եւ ահա տեղի են ունենում այժմեան դէպքերը։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

2 յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հրատարակված է Բարձրագոյն ուկազ տոհմական ազնուականութեան իրաւունքներ ձեռք բերելու պայմանների մասին եւ ազնուական տոհմերը տոհմական գրքերի մէջ մտցնելու կարգի մասին։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողով։ Բրօդրիկ հաղորդելով չինական խռովութիւնների մասին, յայտնում է, թէ կառավարութիւնը հրամանագրեց Մակդօնալդին եւ ծովապետ Սէյմուրին գործել համաձայն միացած պետութիւնների հետ եւ ամեն ջանք գործ դնել անգլիական միսիան եւ հպատակներին պաշտպանելու համար։ Ռուսաց դեսպանի հետ խորհրդակցելուց յետոյ Մակդօնալդ լիազօրութիւն ունէր նպաստել չինական այն իշխանութիւններին, որոնք ընդունակ են կարգը պահպանել։ Պետութիւնների մէջ համաձայնութիւն է տիրում պետութիւնների գործողութիւնների վերաբերմամբ կեանքը եւ գոյքը ապահովելու մասին։ Միջոցներ են ձեռք առնվում մեծացնել զօրքերի թիւը Եանցզէ-Կիանգում։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ։ 2000 մարդ ռուսաց հեծելազօրքից եւ արտիլէրիայից ափ են իջեցրված Տակու։

ՊԱՐԻԶ։ Ֆրանսիական «Rapide» շոգենաւը գնում է Տակու։ Տեանցզինեան հիւպատոսը հեռագրում է, որ ֆրանսիական միսսիայում հանգստութիւն է տիրում։ Միսսիան պաշտպանվում է ռուսաց եւ ֆրանսիական զինուորներով։

ՎԻԷՆՆԱ։ Խէդիվ Աբաս-փաշան ճանապարհ ընկաւ Լօնդօն։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Կառավարութիւնը կտրականապէս աննպատակայարմար է համարում ամէրիկական զօրքերի Չինաստան ափ իջնելը, բայց ամեն մի վնաս, որ կը հասցնվի Միացեալ-Նահանգներին ամէրիկական քաղաքացիների ապանութեամբ եւ հոգեւոր միսիաներ քանդելով՝ կը պահանջվի խոշոր վարձատրութիւն Չինաստանից։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ։ Պեկինի մօտ յուրջ կռիւ է տեղի ունենում միջազգային զօրքերի եւ գեներալ Տունդֆուսեանգի զօրքերի մէջ։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ Եապօնական միսսիան Պեկինում հրդեհված եւ այրված է. սպանված է մէկ դեսպան։

3 յունիսի

ԼՕՆԴՕՆ։ Ռօբերտս հեռագրում է. «Բօէրների հրամանատար Կրօնիէ անձնատուր եղաւ Կլէրկսդօրպում։ Կրօնիէ, իմանալով Պրետօրիայի գրաւումը, վճռեց Գունտէրի նրա դէմ ուղարկած զօրաբաժնին անձնատուր լինել։ Կրօնիէի շատ ստորադրեալներ հետեւեցին նրա օրինակին։ Դատարանի շինութիւնը Կլէրկսդօրպում լցված է յանձնված զէնքով։

ՐՕՍՏՕՎ ԴՕՆԻ ՎՐԱ։ Հաղորդում են, որ Րօստովեան շրջանի Զալտիր Կրիմ գիւղերում կարկուտը ջարդել է հազար դեսեատինից աւելի ցորեն. վնասները մեծ են։

ԼՕՆԴՕՆ։ Ռօբերտս հեռագրում է. «Մայիսի 30-ի կռիւներում բօէրները այնպիսի լուրջ ուշադրութիւն դարձրին թեւերի վրա, որ աչքաթող արին կենտրոնը։ Անգլիացիները կորցրին հարիւր մարդ։ Հեծելազօրքերը հալածում էին բօէրներին։ Համիլտօնի ուսը թեթեւ վիրաւորվեց, բայց զօրքի շարքերից չը դուրս եկաւ։ Բադէնպաուէլ հեռագրում է Րուստէնբուրգից, որ գերի վերցրեց հարիւրից աւելի ապստամբներին եւ 800 մարդուց բաղկացած զօրաբաժնով մտաւ Տրանսվաալ։ Ձեռքերից առնում են զէնքերը եւ ռազմամթերքները։ 600 բօէրներ անձնատուր եղան եւ 230 գերի առնվեցին»։

ՀՕՆԿՕՆԳ։ Տեանցզին գնացին 275 մարդիկ, իսկ այնտեղ նշանակված մնացած զօրքերը կերթան «Տէրրիբլ» նաւով։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ։ Այն կարծիքն է տիրապետում, որ չինական կայսերական զօրքերը յարձակումն կը գործեն օտար պետութիւնների խառն զօրքերի վրա. մի եւ նոյն ժամանակ Տակու ամրութիւնը եւ չինական նաւերը պէտք է թշնամութաձգութիւն սկսեն օտար պետութիւնների այն նաւերի հետ, որոնք կանգնած են Պէյխօի մուտքի մօտ։ Թղթակիցը, սակայն, կարծում է, որ օտար զօրքերի Պեկին մտնելը դիմադրութեան չի հանդիպի։ Գեներալ Գուանի զօրքերը գտնվում են Շանգհայում։ Ռուսները բերեցին չորս թնդանօթներ։ Լուր է պտտում, որ 1700 մարդուց բաղկացած ամբողջ ոյժը ձիերով եւ թնդանօթներով ուրբաթ օր կը մտնի Պեկին։

ԵՕԿՕՀԱՄԱ։ Պեկինում կայսերական զօրքերի ձեռքով եապօնական պաշտօնեայի սպանութիւնը այստեղ մեծ յուզմունք է առաջ բերում։ Մամուլը պնդում է, որ կառավարութիւնը բաւարարութիւն պահանջէ։ Տակու են ուղարկված ութ պատերազմական նաւեր։

ՀՕՆԿՕՆԳ։ Արեւմտեան գետի մօտ անկարգութիւններ կային։ Լուր է պտտում, որ ապստամբների մեծ ոյժ հաւաքվեց Կվէչունկի մօտ։

ԿԱՊՇՏԱԴՏ։ Գօրդօն Սպրին յոյս ունի երկուշաբթի կազմել մինիստրութիւն։

ԼԷՆԳՍՆԷԿ։ Ֆօլկսրուստեան շրջանի շատ բօէրներ անձնատուր եղան։

ՊԱՐԻԶ։ Ժուանվիլեան պրինցը վախճանվեց։

4 յունիսի

ԼՕՆԴՕՆ։ Սլօֆի մօտ գնացքների ընդհարում կար, այնպէս որ չորսը սպանվեցին եւ 60 հոգի վիրաւորվեցին։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ Տեանցզինից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, այնտեղ անկարգութիւններ տեղի ունեցան, որոնց ժամանակ մեծ հրդեհումներ եղան, մանաւանդ քաղաքի արեւելեան մասում, ուր այրվեցին երեք անգլիական եւ ամէրիկական եկեղեցիներ եւ օտարահպատակների բազմաթիւ բնակարաններ։ Հեռագրական հաղորդակցութիւնն ընդհատված է, մի եւ նոյն ժամանակ այրված են հեռագրական սիւներ, այդ պատճառով յոյս չը կայ, որ հաղորդակցութիւնը շուտով վերականգնվի։ Պեկինի մօտ կանգնած հազար չինական զինուորներ, օտար շրջանների տեղեկութիւնների համեմատ, միացան «Մեծ բռունցքին»։ Ապա ասում են, որ չինական կառավարութիւնը իրան պատասխանատու չէ համարում եւրօպական զօրքերի հետ հնարաւոր ընդհարման համար։

ՎԻԷՆՆԱ։ «Polit. Corresp.» լրագիրը հաղորդում է, որ իբր թէ եապօնական կառավարութիւնը տեղեկացրեց իր ներկայացուցիչներին, թէ նա կարգադրել է Տեանցզին ուղարկել հազար մարդ, որոնք պետութիւնների համաձայնութեամբ պէտք է պաշտպանեն եապօնական հպատակներին եւ ուրիշ օտարահպատակներին, որոնց վերջին անցքերը հիւսիսային Չինաստանում վտանգ են սպառնում։

ԲԱԳՈՒ։ Ակօպօվի, Մանթաշեվի, Վիլմանի, Զէյնալօվի եւ ուրիշների նաւթահորերում։ Սաբունչիում, հրդեհ ընկաւ, որ սկսվեց Ակօպօվի մօտ։ Այրվեցին վիշկաներ եւ ուրիշ շինութիւններ. վնասը 500,000 ր. է։

ՀՕՆԿՕՆԳ։ Բրիտանական «Տէրրիբլ» շոգենաւը գնաց Տակու երկու վաշտ զօրքերով. «Ունդաունդէնտ» կրէյսերը ճանապարհ ընկաւ յանկարծ դէպի հիւսիս կնքված ծրարներով։

ԲԵՐԼԻՆ։ Լլօյդի «Կէօլն» շոգենաւը ճանապարհ ընկաւ դէպի Ցզինտաուս զօրքերով։

ԼՕՆԴՕՆ։ Բուլլէր հեռագրում է Լէնգսնէկից, որ բօէրները դիտմամբ շատ վնասներ պատճառեցին Նատալում։

ՊԱՐԻԶ։ Շվէդական թագաւորը ճանապարհ ընկաւ Պարիզից։

ՍՕՖԻԱ։ Դուրանկուլակի բնակիչները, Վարնայի շրջանում, հարկահաւաքներին դիմադրութիւն ցոյց տուեցին։ Գիւղն ուղարկված էսկադրօնը ճանապարհին գիւղացիների հրացանաձգութեանը ենթարկվեց, այնպէս որ երկու օֆիցէր սպանվեցին. զօրքերը նոյնպէս հրացանաձգութիւն սկսեցին եւ վիրաւորեցին 30 մարդ. գիւղացիները փախան։ Այդ անցքերի պատճառով, Վարնայի եւ Շումլայի շրջաններում պաշարման դրութիւն է յայտարարված։

ՊԱՐԻԶ։ Էլէկտրական երկաթուղու վագօնը ամենամեծ արագութեամբ անցաւ դէպի Տրօկադէրօ, շուռ տուեց երկու կառք, կոտրեց մի ծառ եւ կանգ առաւ Ալմա կամուրջի մօտ. սպանված է 1 եւ վիրաւորված են 13 հոգի։

5 յունիսի

ԼՕՆԴՕՆ։ Կիտչնէր զեկուցանում է, որ բօէրները յարձակվեցին Րինօստէր գետից մի քանի մղոն հեռաւորութեամբ գտնված զօրասիւնի վրա, որը նորոգում էր երկաթուղին. բայց յետ քշվեցին նրանք. անգլիացիների կողմից սպանվեց մէկը եւ վիրաւորվեցին 11 մարդիկ, որոնց թւում երկու օֆիցէր։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Մինիստրութիւնը քննում է Չինաստանում զօրքերը ուժեղացնելու հարցը։

Տեանցզինի ամէրիկական հիւպատոսը հեռագրում է, որ խառնիճաղանճ ամբոխի խմբերը կատարելապէս տիրել են քաղաքին, եւ իշխանութիւնները չեն կարողանում որ եւ է միջոց ձեռք առնել նրանց դէմ. օտարահպատակները դեռ անվնաս են։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ։ Լուր է պտտում, որ պետութիւնների զօրքերը երեկոյեան փորձ կը փորձեն տիրել Տակուի ամրութիւնները։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ 100,000 կայսերական զօրքեր գրաւում են Պեկինը։ Քաղաքի դռները փակված են եւ պաշտպանվում են ժամանակակից թնդանօթներով։ Դուն յայտնեց, որ օտար զօրքերի ոչ մի նոր զօրաբաժին այլ եւս քաղաք չի մտնի։ Օտար պետութիւնների դեսպանները դիմեցին ցունգ-լի-եամէնին մի ուլտիմատումով, որով պահանջեցին քաղաքի դռները բանալ, բայց պատասխան չը ստացան։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Արտաքին գործերի մինիստրը յայտնեց, որ ուրիշ պետութիւնները խնդրեցին ամէրիկական կառավարութեանը պարզել իր դիրքը Չինաստանում։ Մնացած պետութիւնները, նրա խօսքով, գիտեն, որ Միացեալ-Նահանգները գրաւած ունեն Չինաստանում անկախ դրութիւն եւ գործում են ուրիշ պետութիւնների հետ միասին միայն ճգնաժամի ժամանակ։ Մինիստրը կարծում է, որ Ռուսաստանը եւ Եապօնիան մնացած պետութիւնների համաձայնութիւնը ստացան՝ զօրքեր ափ իջեցնել Չինաստանում. Միացեալ-Նահանգներից համաձայնութիւն չը խնդրվեց։

ԻՐԿՈՒՏՍԿ։ Հեռագրում են Կալգանից, որ Պեկինում օտարահպատակները պաշարված են, եւ ամեն հաղորդակցութիւն Կալգանի եւ Պեկինի միջեւ ընդհատված է։ Կալգանում յուզմունք է տիրում, եւ միսիօնարների վրա յարձակման դէպքեր կային։ Վտանգը լուրջ է, պաշտպանութիւն չը կայ։

ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԻ։ Բժշկապետ Զէրնօվ կազմակերպեց սանատօրիաների ընկերութիւն, եւ նրա կանօնադրութիւնը հաստատեց զինուորական մինիստրը։ Սանատօրիան Էսսէնտուկիում շինվում է ազատ պարապմունքների տէր անձանց համար արքունական հողի վրա, որ յատկացրել է երկրագործութեան մինիստրութիւնը։ Մօտ 17,000 ր. նուիրատուութիւններ են հաւաքվել։

ԼՕՆԴՕՆ։ Բլումֆօնտէնից հաղորդում են, որ Դէվէտ գերի վերցրեց, բացի եօմանրիների բատալիօնից եւ դէրբիշիրեան գնդից, էլի երկու վաշտեր Սմիթի կամաւորներից։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Շանգհայից հաղորդում են, որ պօստային հաղորդակցութիւնը Պեկինի եւ Տեանցզինի միջեւ ընդհատված է։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ։ Այստեղի օտարազգի գաղթականութիւնները բաւական պաշտպանված են։ Քաղաքի չինական մասում երեւացին «Մեծ բռունցքի» խմբեր, որոնք այրեցին երեք մատուռ եւ սարսափ տարածեցին տեղացի ազգաբնակութեան մէջ։ Տեանցզինի եւ Լանգֆանգի միջեւ երկաթուղիական երկու կամուրջ փչացել են։ Արդէն բանւորական գնացք է ուղարկված կամուրջները կարկատելու համար։ Երկաթուղու փչանալը կանգնեցրեց միջազգային զօրքերի ընթացքը։ Գերմանական զօրաբաժինը խճուղիներով հասցրվեց Պեկին։ Ցզունգ-լի-եամէն թոյլ տուեց օտար զօրքերի մուտքը Պեկին, թւով 1200 մարդ։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Երկաթուղիական հաղորդակցութիւնը Շանգհայի եւ Տեանցզինի միջեւ ընդհատված է։ Ենթադրութիւն է յայտնված, որ Տեանցզինի մօտ կռիւ տեղի ունի։

ԼՕՆԴՕՆ։ Կառավարչական շրջաններում քննվում է հարաւային Աֆրիկայից երկու բրիգադա Չինաստան ուղարկելու հարցը։

Տեանցզինից հաղորդում են, որ Պեկինում այրվեց կաթօլիկական տաճար։

5 յունիսի

ԼՕՆԴՕՆ։ Ռօբերտս հաղորդում է Պրէտօրիայից, թէ Բադէն-Պաուէլ երէկ գրաւեց Րուստէնբուրգս. այսօր ճանապարհ է ընկնում մի զօրաբաժին նրա զօրքերի հետ միանալու համար։ Գէնտէր գալիս է Պօտչէօստրօմից. նրա առաջապահ զօրքը յոյս ունի գալ Եօհաննէսբուրգ յունիսի 6-ին։ Հէյդէլբէրգ շուտով գրաւված կը լինի, որից յետոյ Օրանժեան կօլօնիան վերջնականապէս կտրված կը լինի Տրանսվաալից։

Բադէն-Պաուէլ հաղորդում է, որ այն շրջանները, որոնցով նա անցաւ, սկսում են գոհացուցիչ դրութիւն ունենալ. յանձնված են հազարից աւելի հրացաններ։ Սպասվում է Հանս Էլօֆի եւ Պիտ Կրիւգէրի, նախագահի որդու, անձնատուր լինելը։ Բոտայի վաշտի յետապահ զինուորները, որոնց վրա Համիլտօն յանկարծակի յարձակվեց, փախան եւ Բոտայի զօրքը յետ քաշվեց։

ԼԻՒԲԷԿ։ Ջրանցքի բացման հանդիսին կայսրը արտասանեց մի ճառ, որի մէջ ասեց, թէ իր հոգին բարձրացնում է այն ուրախալի զգացմունքը, որ Գերմանիան այժմ յոյս ունի ստանալ երբ եւ իցէ նաւատորմ։ (Կենդանութիւն «Բրավօ»)։ Գերմանիան պէտք է հնարաւորութիւն ստանայ պաշտպանել իր թնդանօթներով իր առեւտրական նաւատորմը մինչեւ աշխարհի հեռաւոր մասերը։ Կայսրը վերջում ասեց. «Եւ թող մեզ վիճակված լինի նաւատորմի կառուցմամբ պաշտպանել խաղաղութիւնը դրսում եւ ջրանցքներ կառուցանելով դիւրացնել հաղորդակցութիւնը ներսում, մի բան, որի մէջ կարիք ունենք։ Մեր ջրային ճանապարհների վրա միշտ կը լինի Աստուծու օրհնութիւնը։» (Աղմկալի աղաղակներ)։

Կայսրը ճանապարհ ընկաւ Հէլգօլանդ։

5 յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Յունիսի 4-ին յունաց թագուհին այցելեց Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնային։

Յունիսի 4-ին Թագաւոր Կայսրը եւ Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդօրօվնան երեխաներով Ցարսկօե-Սելօից անցան Նովի-Պետերհօֆ բնակութեան համար։

ԿԻԵՎ։ Վերջին օրերը հօմարեա Հարաւ-Արեւմտեան երկրի եւ Պրիդնէպրօվի ամբողջ տարածութեան վրա առատ անձրեւներ են գալիս, փոփոխակի չոք արեւակէզ օրերի հետ. ցանքերի դրութիւնը դէպի լաւը փոխվեց։

ԲԵՐԼԻՆ։ «Վօլֆի գործակալութիւնը» հաղորդում է տեղեկութեան համար, որ Լօնդօնի լրագիրներում ստացված է «Լաֆֆանի գործակալութեան» հեռագիրը Հօնկօնգից, որը հաղորդում է Պէկինից ստացված տեղեկութիւնների հիման վրա, որ այնտեղ բոլոր դեսպանատները քանդված են եւ գերմանական դեսպանը սպանված է։ «Վօլֆի գործակալութիւնը» աւելացնում է այդ նկատողութեան առիթով, որ Բերլինում տեղեակ շրջաններում հեռագրի բովանդակութեան հաստատութիւնը չէ ստացված։

ՊԱՐԻԶ։ Արտաքին գործերի մինիստրութիւնը ոչինչ չը գիտէ «Նացիօնալ գործակալութեան» Հօնկօնգից հաղորդած փաստերի մասին, թէ օտար պետութիւնների դեսպանատները Պէկինում քանդված են եւ գերմանական դեսպանը սպանված է. սակայն մինիստրութեան մէջ ուշադրութիւն են դարձնում այն բանի վրա, որ հեռագրական ամեն հաղորդակցութիւն Պէկինի հետ ընդհատված է եւ բոլոր տեղեկութիւնները Պէկինում նորերս տեղի ունեցած անցքերի մասին պէտք է մեծ զգուշութեամբ ընդունել։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Այստեղի պաշտօնական շըրջաններում չէ ստացված «Լաֆֆանի գործակալութեան» հաղորդած լուրի հաստատութիւնը. եւ որովհետեւ ոչ ամէրիկական հիւպատոսից, ոչ էլ Կէմպֆ ծովապետից համապատասխան հաղորդագրութիւններ չը կան, այդ պատճառով Լաֆֆանի տեղեկութեանը ոչինչ հաւատ չեն ընծայում. այն ինչ երէկվան օրից Կէմպֆից որ եւ է տեղեկութեան բացակայութիւնը առիթ է տալիս լուրջ երկիւղների։ Եթէ հեռագրական հաղորդակցութիւն Կէմպֆի հետ չը վերականգնվի շուտով, Մանիլլայից Տակու կուղարկվի արագընթաց նաւ՝ տեղեկութիւններ բերելու գործերի դրութեան մասին։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ։ Տեղեկութիւն է ստացված, որ մայիսի 31-ին երեկոյեան «Մեծ բռունցքի» ոյժերը մտան Պէկին։ Զանազան միսսիաներ քանդված են եւ դեսպանատների վրա յարձակումներ գործվեցին, որոնք, սակայն, յետ են մղված Մաքսիմի թնդանօթների միջոցով։ Եւրոպացիները, որքան յայտնի է, առ այժմ վնասված չեն։ Զինական զօրքերի վերաբերմունքը դէպի «Մեծ բռունցքը» անյուսալի է։

ԼՕՆԴՕՆ։ Լէնզմնէկից հաղորդում են, որ բօէրները յետ քաշվեցին Ֆօլկսրուսթի վրա տիրապետող բլուրներից։ Ասում են, որ բօէրական մի քանի զօրաբաժիններ երեւացին Վակկէրստրումի մօտ։ Մինչեւ այժմ Ֆօլկսրուսթում անձնատուր եղան հարիւր բօէրներ։ Շատ սառն եղանակներ սկսվեցին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ

Մ. ՄՈՒՐՏԱԳ, վերադառնալով Թիֆլիս, վերանորոգեց իր դասերը. աւանդում է ռուսաց, ֆրանսիական եւ գերմանական մեթօդով. 2—4 աշակերտի միասին մեծ զիջումն կը լինի։ Տեսնել կարելի է 2—4 ժամը։ Мадатовская—4.

1—5

ՄԻ ՀԱՅ ՎԱՐԺՈՒՀԻ

որ լաւ գիտէ ռուսերէն եւ ֆրանսերէն թէ տեսականապէս եւ թէ գործնականապէս, կամենում է մի դաս ունենալ Աբասթումանում կամ որ եւ է ծովափեայ ամարանոցում։

Հասցէն Садовая № 44. кв. Варшамова.

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ

Դ. Կ. Տէր-Դաւթեանցի

Ընդունում է աշակերտներ բոլոր միջնակարգ ուսումնարանների փոքր դասարանների համար պատրաստելու. այն է՝ գիմնազիայի, պրօգիմնազիայի, կադետսկի կորպուսի, րէալական եւ կօմերչեսկի ուսումնարանների։

5 մաս, Կաթօլիկական փողոց, տուն Ն. Խաչատրեանի։

Կառավարիչ ուսումնարանի՝

Դ. Կ. Տէր-Դաւթեան

Անցեալ տարվայ օգոստոսի 1-ից նորից բանալով Մարսէյլ քաղաքում (Ֆրանսիա) իմ կօմիսիօներական գրասենեակը, ընդունում եմ պ.պ. վաճառականներից առեւտրին վերաբերեալ ամեն տեսակ յանձնարարութիւններ։

Ցարգանօք՝ Բուղդան Բուղդանեան

Հասցէն՝ նամակների եւ հեռագիրների համար՝ «Bougdanoff, Marseille». 1—3

Մ Ի Հ Ա Յ

ՈՒՍԱՆՈՂ—ՏԵԽՆԻԿ

օգնութիւն է խնդրում ձեռնհաս անձնաւորութիւններից 3½ տարվայ ժամանակամիջոցում աւարտելու ելէքտրականութիւնը եւ մեքենագիտութեան շրջանը արտասահմանում։

Հասցէն՝ Էժանագին գրադարան, Вельяминовская ул. 3—5

Մի հայ օրիորդ, որ աւարտել է միջնակարգ դպրոցում եւ պաշտօն է վարել երկար տարիներ հայ դպրոցներում եւ ընտանիքներում, ցանկանում է հայ ընտանիքում դասեր տալ ամարանոցում։

Հասցէն՝ Էժանագին գրադարան, Вельяминовская ул. 5—5

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

Ց. ՍՕԼՕՎԵԱՆԻ

«ԿՈՏՐՎԱԾ ՍԻՐՏ», վէպ, գինը . . 40 կօպ։

«ՂՕՆԱՂԼՈՒՂՍ ՄՆԱՑ» վօդըվիլ, գ. 20 »

Դիմել՝ Թիֆլիսի Կենտրօնական գրավաճառանոցին, կամ՝ Астрахань, учителю Акиму Соловьянцу. 2—3

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

«Մ Ի Ջ Ն Ո Ր Դ»

(Посредникъ)

Դ. Ի. ԵՆԻԿՈՄՕՎԻՉԻ

Պուշկինեան պասաժ, Թամամշեվի քարվանսարայի հանդէպ։

Հրաւիրում է պ.պ. տանտէրերին հաղորդել մանրամասն հասցէ ազատ բնակարանների (դրա համար վերցնվում է 20 կօպ.), որ շատ դիւրութիւն կը պատճառէ թէ տանտէրերին եւ թէ բնակարան վարձողներին։ Այդ նպատակով պատրաստված է մանրամասն ցուցակ։ Գրասենեակում կայ ազատ բնակարանների մեծ ցուցակ։ Ցանկացողները թող դիմեն գրասենեակ № 1. 0—35

ԼԷՕ

ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

պատմական վէպ, 753 երես.

(Մնացել են սակաւաթիւ օրինակներ)

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ 30 ԿՈՊԷԿ

Դիմել Թիֆլիս, «Մշակի» խմբագրութեան։ 4—10

Կենտրօնական գրավաճառանոցում ծախվում են

ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆՑԻ

ԱՅՑ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ . . 60 կ.

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ ՄԵՋԱՆՈՒՄ . . . . 20 կ.

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ եւ ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

ՊԱՆՍԻՕՆԸ ԱՄԱՌԸ ԳՏՆՎՈՒՄ Է ԲՈՐԺՈՄ ԱՄԱՐԱՆՈՑՈՒՄ, ԻՍԿ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ՝ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ։ Թէ Բօրժօմում եւ թէ Թիֆլիսում ընդունում է աշակերտներ, պատրաստում է գիմնազիաների, կադետների կորպուսի, զեմլեմերների, րէալական, առեւտրական եւ այլ ուսումնարանների համար։

Ուսումնարանում ուսուցանում են բարձրագոյն ուսում աւարտած մասնագէտներ, գիմնազիական ուսուցիչներ։ Աւանդելի առարկաներն են՝ կրօն, ռուսաց, հայոց, ֆրանսիական, գերմանական, լատինական, յունաց, վրաց լեզուներ, թուաբանութիւն, ալգեբրա, երկրաչափութիւն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն (ռուսաց եւ ընդհանուր), բնական գիտութիւն, նկարչութիւն, գրութիւն, երգեցողութիւն, երաժշտութիւն։

Նոյնտեղ ընդունվում են ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐ։ Օրարաքաղաքացիների համար կան ամենայն յարմարութիւններ։

Հասցէն՝ БОРЖОМЪ. Гротовская ул., ПАНСІОНЪ ТЕРЪ-АКОПВА. ТИФЛИСЪ, Гановская ул. № 11. 1—10

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ

ԲԺ. ՎԱՀ. ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ

ընդունում է հիւանդներին առաւ. ժամը 8—12.

Հասցէն՝ Нижний бульварь, д. Фидлера. рядомъ армянск. церкви. 4—10

ՄԱՏԻՆԵԱՆԻ ԷԿԻՊԱԺՆԵՐԸ

գնում են Բելլ-Կլիւչ ժամի 6-ին (Պեսկի, քարավանսարայ Բեկթաբեկօվա) կառավարիչ Ս. Դանէլեան։ 2—2

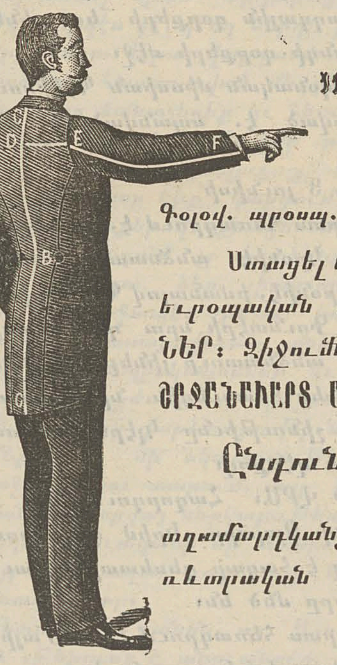

„ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ"

ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆԻ

Գօլօվ. պրօսպ., առաջին գիմնազիայի հանդէպ, ս. Քաշուէթի ս. Գէորգ եկեղեցու

Ստացել ենք ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ տղամարդկանց թէ եւրոպական և թէ ֆօրմեննի—աշակերտական ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ։ Զիջումներ ենք անում գիմնազիաների և միջնակարգ դպրոցների ՕՐՋԱՆԱՒԱՐՏ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻՆ, նշանակված գներից 10%։

Ընդունում ենք ամեն տեսակ պատուէրներ

տղամարդկանց և ֆօրմեննի, զանազան դպրոցների և նոյնպէս առեւտրական ուսումնարանի (коммерческое училище) աշակերտների համար։ 1—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԱՒԹԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

ծանուցանում է ի գիտութիւն պ.պ. բաժնետէրերի, որ սոյն յունիսի 20-ից մինչեւ 25-ը նշանակված է 15% վճարում, այսինքն իւրաքանչիւր բաժնին 37 ր. 50 կօպ.։ Վճարը ստանալիս պէտք է ներկայացնել եւ 45% կվիտանցիաները։

Ժամանակին վճարը չը ներկայացնող բաժնետէրը, համաձայն ընկերութեան պայմանագրի 2-րդ ծանօթութեան 4-րդ յօդուածի, զրկվում է մինչեւ այդ իրան արած վճարներից։ 2—3

ԻՆՉՈՒ ԱՄԵՆ ՄԱՐԴ ՊԷՏՔ Է ՆԱԽԱՊԱՏՒՈՒԹԻՒՆ ՏԱՅ

„ՆԻՒ-ԵՕՐԿ"

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՎԵԼՈՒ

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ Նա ամենախոշոր և ամենահաստատուն ընկերութիւններից մէկն է աշխարհիս մէջ։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ Նրա ակտիւը 416,773,000 ր. աւելի է։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ «Նիւ-Եօրկ»-ը զուտ փոխադարձ ընկերութիւն է և իր բոլոր դրամագլուխներն ու արդիւնքները կազմում են բացառապէս ապահովագրվողների սեփականութիւնը։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ «Նիւ-Եօրկ» ունի 54 տարվայ պատւաւոր անցեալ—տարիներ, որոնց ընթացքում նրա ֆինանսական ոյժն ու աջողութիւնը աճել է հետզհետէ։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ապահովագրվողներն ամեն տարվայ արդիւնքներին մասնակցում են ապահովագրվելու առաջին իսկ տարվանից։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ Նրա պօլիսներն ԱՆՎԻՃԵԼԻ ԵՆ. եթէ միայն պրեմիան կը վճարվի ճշգրիտ, ընկերութիւնն առանց որ եւ է վէճի եւ յապաղման կը վճարի, մահվան դէպքում, ապահովագրված գումարը եւ, այսպիսով ապահովագրվողը կատարելապէս վստահ է, որ այրին ու երեխաները կամ ժառանգները կը ժառանգեն դրամագլուխ եւ ոչ թէ դատ։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ իր պօլիսը 3 տարուց յետոյ դառնում է բացարձակապէս ԱՆՔԱԿՏԵԼԻ։ Պրեմիայի վճարումը դադարելու դէպքում, այնուամենայնիւ ապահովագրված կը մնայ սկզբնական գումարը լրիւ, որոշ տարիների ընթացքում, առանց որ եւ է ծախսերի, կամ ապահովագրվողը կարող է ստանալ լրիւ վճարված պօլիսը պակաս գնով, սկզբնական պօլիսի պայմաններով, կամ, վերջապէս, նա կարող է առձեռն դրամով ստանալ պօլիսի յետ գնման արժէքը։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ եթէ պօլիսը իր ոյժը կը պահպանի ոչ պակաս քան 3 տարի ապահովագրվողը կարող է ընկերութիւնից ստանալ պօլիսի գրաւականով տարեկան 6%-ով տոկոսով զուտ եկամուտից իր հասանելիքը։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ «Նիւ-Եօրկ» ընկերութիւնը տալիս է եւ այնպիսի պօլիսներ, որոնցով, բացի ապահովագրված դրամագլխի վճարումից, ապահովագրութեան համար ներկայացրած բոլոր պրեմիաները վերադարձնում են ժառանգներին այն դէպքում, երբ ապահովագրողը կը մեռնի պայմանագրի մէջ նախատեսնված 10, 15 եւ 20 տարվայ շրջանի ընթացքում։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ «Նիւ-Եօրկ» ընկերութիւնը, բացի ներկայացրած 500,000 ր. մշտական գրաւականից, Ռուսաստանում եղած ապահովագրութիւնների պրեմիաների լիակատար գումարները դնում է պետական բանկը։ Ներկայումս Ռուսաստանում «Նիւ-Եօրկ» ընկերութեան մէջ ապահովագրվածների խնայողութիւնների յատուկ ֆօնդը 9,053,000 րուբլուց աւելի է։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ «Նիւ-Եօրկ» ընկերութեան գործունէութիւնը Ռուսաստանում գտնվում է ռուսաց կառավարութեան մշտական վերահսկողութեան տակ, այնպէս որ նրա պօլիսներն ապահոված են ամեն տեսակ գրաւականներով։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ շնորհիւ վերոյիշեալ բոլոր պայմանների, «Նիւ-Եօրկ» ընկերութեան պօլիսը հանդիսանում է ոչ շռայլութիւն, ոչ ծախք, նա ամենալաւ կարողութիւնն է, որ ամեն ոք կարող է թողնել իր ընտանիքին, որովհետեւ այդ կարողութիւնն իսկոյն առձեռն դրամի է փոխվում եւ ազատ է այն դըժուարութիւններից, որոնք առաջանում են հօղերը կամ անշարժ սեփականութիւնները ծախելիս, եւ չեն ենթարկվում բօրսային տատանումների։

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ «Նիւ-Եօրկ» ընկերութիւնը միակ հաստատութիւնն է, որ տալիս է բոլոր վերոյիշեալ օգուտները։

Գլխաւոր վարչութիւնը Ռուսաստանի համար՝ С.-Петербургъ, Малая Морская, 12.

Գլխաւոր լիազօրը Ռուսաստանի համար Պ. Պ. ՄԵԼԼԵՐ

Բաժանմունքը ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Գօլօվինսկի պրօսպեկտ, Արաֆելեանի նոր տուն (կադետների կորպուսի հանդէպ)։ 10—12

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ եւ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր եւ ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ։

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն եւ Պօլիս։ Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 7/20 յունիսի ՄԻՆԳՐԷԼԻ շոգենաւը, նաւապետ ՇԻԼՏ։ Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ։

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով։

Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի եւ Անտվէրպէնի մէջ, ընդունելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար։

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխօվի եւ Մայսուրաձէի քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒ—եղբ. Վ. եւ Ի. Մութաֆեաններին, Նաբէրէժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկօվի, № 27։ ՆՕՎՕՐՕՍԻՅՍԿ—Վլադիկաւկազի երկաթուղու առեւտրական գործակալութիւն (ե. հ. չ.) 10—20